

בַּצְרוּן

נוסד עלידי חיים משרנובוין (רב צעיר) ז"ל

שנה י"ט (כרך ל"ז) כסלו, תשי"ח חוברת ב' (198)

ד"ר פִּנְחָס חוֹרְגִין ז"ל

עם מותו של ד"ר פנחס חורגין מתמעט והולך דור המחנכים, החוקרים והסופרים העברים באמריקה ששרשיהם בבתי המדרשות של שם ועבר במזרח אירופה ונופם בארצות-הברית. דמותו של ד"ר פנחס חורגין עוצבה בבית אביו עמוס התורה והמסורת, בשיבת וואלוז'ין ובאוניברסיטת ייל. את יעדו בחיים ראה בדבקותו ברעיון הלאומי בלבושו הדתי. החינוך העברי שימש לו רקע הפעולה העיקרי להגשמת אידיאלי התחיה. במשך כ-13 שנה עמד בראש בית-המדרש למורים של ישיבת ר' יצחק אלחנן (ישיבה-אוניברסיטה) שהעמיד מאות תלמידים. הוא השתדל לנטוע בלבם את המסירות לקניני התורה והעם והמריצם לעשות למען הרחבת החינוך העברי בארצות-הברית והעמקתו. במידה רבה הצליח להאציל עליהם מרוחו. חינו האישי, אצילות נפשו ופקחותו עמדו לו להגדיל ולהאדיר את השפעתו בין כתלי המוסד שכהן בו ועל מוסדות החינוך במדינה בכלל. הוא דגל בחינוך העברי השלם וקשר מלחמה בחותרים תחת יסודותיו. ד"ר חורגין לא גרס צמצום בתפיסה החינוכית. הלשון העברית, ספרות הדורות והיצירה העברית החדשה תפסו את החלק הארי של תכנית הלימודים במוסד שעמד בראשו. הוא תלה תקוות רבות במסיימיו, שיהיו גורם חשוב בהרמת קרן החינוך במדינה. ואם לא כל תקוותיו אלה נתקיימו, הרי אין ספק שתרמו חניכי בית-המדרש את חלקם לתקנתו של בית-הספר העברי באמריקה. ואם החינוך היה שדה-הפעולה העיקרי של ד"ר פ. חורגין, משכה אותו גם העסקנות הציבורית והלאומית. הוא לקח חלק פעיל בכל עבודה עברית במדינה ונטה שכם בעול מפעלים עבריים ספרותיים וצבוריים. התעסקויותיו

המרובות גזלו ממנו רוב זמנו וכוחותיו, אף-על-פי-כן הספיק לקבוע עתים לעבודת-מחקר ראויה לשמה. ספריו „תרגום כתובים” ו„מחקרים בתקופת בית שני” הם פרי מחקר מדוקדק וידיעות בלשניות והיסטוריות מקיפות ועמוקות. בספרותנו המחקרית לא עמדו כראוי על ערכם הפרשני של התרגומים. כבר בספרו האנגלי „תרגום יונתן לנביאים”, הצביע ד"ר חורגין על החומר הפרשני הכלול בתוכו. ב„תרגום כתובים” הראה חוש בלשני והיסטורי מובהק בכירור האגדות והפירושים השקועים בתרגומים. מן הרמזים ההיסטוריים בתרגומים מסיק הוא מסקנות בנוגע לזמן חיבורם ותגובת החכמים שעסקו בתרגום למאורעות הזמן. ב„מחקרים בתקופת בית שני” מתגלה ד"ר חורגין כהיסטוריון, שאינו הולך אחרי המקובל, אלא שמפיץ אור חדש, ולעתים מקורי למדי, על תקופה, שאמנם נוקקו לה כמה וכמה חוקרים, אלא שמקורותיה מעטים ביותר. יסוד להשקפתו על תקופה זו הניח ד"ר חורגין במאמרו הראשון בספר „שרטוטי גלות בתקופת בית שני”. הוא מראה, שהרגשת הגלות הוא הקו המציין את התקופה הזאת, מכיוון שחלקים רבים מן העם נשארו בפיזורם. חיוק להנחה זו מוצא ד"ר חורגין במחקריו-מסותיו על כמה מן הספרים החיצונים.

ד"ר חורגין לא היה חוקר עתיקות. במחקריו מצויים גרעינים רעיוניים של הוגה-דעות המגשר בין העבר וההווה. גם בעבודתו המחקרית ואף בפעולתו הלאומית שאף להרחבת תחומים ואפקים. במשך כמה שנים קיים את הבמה „חורב” „לתולדות ישראל וספרותו”. בו פירסם את מחקריו ועורר את חבריו ותלמידיו להשתתף בו. הוא לקח גם חלק פעיל בעריכת „בצרון” ומדי פעם בפעם תרם את דבריו לו. בשנים האחרונות גברה עסקנותו הלאומית. חושו הציבורי, שהיה ער בו כל הימים, נתחדד בימי המאבק על עצמאות ישראל. הוא נעשה לראש המדברים ב„מזרחי” ובמשך מספר שנים שימש נשיא תנועת הציונות הדתית באמריקה. באחרית ימיו לא דללו מעינות בטחונו ואמונתו ב„נצח ישראל”. הוא ראה עתה את יעודו בהקמת מרכז לרוח ישראל בארץ-אבותיו. במשנה-מרץ התחיל בהגשמת השאיפה הגדולה שמילאה את כל נפשו — הקמת המכללה „בר-אילן” ברמת-גן. השאיפה הכללית נתמוגה עם שאיפתו הפרטית להתיישב בארץ חלומותיו ולהשתתף בפועל בבנינה. הוא זכה לראות מפעל חייו הגדול לובש צורה נאותה. הרבה כוחות נפש ויגיעת בשר השקיע בהקמתו. כנראה שהעול היה כבד יותר מדי והוא כרע תחתיו כשעמד בעצם תכנון הרחבת המפעל. הקץ מיהר לבוא ויחד עם כל בית ישראל אנו מבכים את האבידה הגדולה שאבדה לנו במותו של איש הספר והמעשה, האדם הנלבב, החוקר והמתנד המצוין — ד"ר פנחס חורגין ז"ל.

המערכת

